

ANTIBIOTIKLARGA CHIDAMLILIK (REZISTENTLIK): GLOBAL SOG'LIQ UCHUN JIDDIY TAHDID

Bebutov Aslbek Ilyosovich

Toshkent davlat tibbiyot universiteti, 2-kurs talabasi

2- son Davolash fakulteti

Kirish: Antibiotiklar tibbiyot tarixidagi eng katta kashfiyotlardan biri hisoblanadi. Ularning kashf etilishi (20-asr o'rtalari) natijasida bakterial infeksiyalardan o'lim darajasi keskin kamaygan. Masalan, penitsillin kashf etilgandan so'ng pnevmoniya va sepsis kabi kasalliklar davolanishi ancha osonlashgan.

Biroq hozirgi kunda bakteriyalar antibiotiklarga moslashib, ularga chidamli (rezistent) shakllarga aylanmoqda. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO) bu holatni global sog'liq uchun eng jiddiy tahdidlardan biri deb e'lon qilgan.

Kalit so'zlar: Antibiotik rezistentlik, MRSA, MDR-TB, WHO, bakteriya, mutatsiya, infeksiya, antibiotik noto'g'ri qo'llash, sog'liqni saqlash tizimi, farmakologiya.

Asosiy qism: Global muammo va statistika

WHO va CDC ma'lumotlariga ko'ra: Har yili taxminan 1,27 million odam antibiotik rezistentligi sababli vafot etadi

Agar chora ko'rilmasa, 2050 yilga kelib bu raqam 10 milliondan oshishi mumkin

Bu o'lim darajasi saraton kasalligidan ham yuqori bo'lishi ehtimoli bor

Yevropa va AQShda har yili yuz minglab bemorlar rezistent infeksiyalar bilan kasallanadi

Bakteriyalarning biologik moslashuvi

Bakteriyalar juda tez ko'payadigan mikroorganizmlardir: Har 20–30 daqiqada bo'linadi

24 soat ichida millionlab avlod hosil qiladi

Mutatsiya tezligi juda yuqori

Natijada: (Methicillin-resistant Staphylococcus aureus)

VRE (Vancomycin-resistant Enterococcus)

CRE (Carbapenem-resistant Enterobacteriaceae) kabi “superbakteriyalar”

paydo bo‘lgan.

Antibiotiklarni noto‘g‘ri ishlatish

Eng asosiy sabab — inson omili:

Antibiotiklarning 30–50% noto‘g‘ri qo‘llaniladi

Rivojlanayotgan davlatlarda 60–70% odamlar shifokorsiz antibiotik ichadi

Ko‘p odamlar davolanishni erta to‘xtatadi

Virusli kasalliklarda ham antibiotik ishlatiladi (masalan shamollash)

Bu bakteriyalarni “o‘rgatib qo‘yadi” va ular yanada kuchli bo‘lib chiqadi.

Qishloq xo‘jaligi va oziq-ovqat zanjiri Dunyo bo‘yicha antibiotiklarning 70%

hayvonlarda ishlatiladi Bu go‘sht va sut mahsulotlari orqali odamga o‘tadi

Fermalarda antibiotiklar ba‘zan o‘shishni tezlashtirish uchun ham qo‘llaniladi

Natijada: inson organizmiga rezistent bakteriyalar kiradi

yangi infeksiyalar paydo bo‘ladi

Klinik va iqtisodiy oqibatlar

Antibiotik rezistentlik: Davolash xarajatlarini 2–3 baravar oshiradi

Kasalxonada yotish muddatini 8–12 kunga uzaytiradi

Oddiy jarrohlik operatsiyalarni xavfli qiladi

ICU (reanimatsiya) holatlari ko‘payadi

AQShda har yili bu muammo 20 milliard dollardan ortiq iqtisodiy zarar

keltiradi.

Real tibbiy misollar

MDR-TB (multi-drug resistant tuberculosis) yiliga yuz minglab insonlarda uchraydi

E. coli ning ba‘zi shtammlari deyarli barcha antibiotiklarga chidamli

Klebsiella pneumoniae kasalxona infeksiyalarining eng xavfli sabablaridan

biri

Ba'zi bemorlarda faqat "oxirgi chora antibiotiklari" ishlaydi

Ilmiy xavf va kelajak prognozi

Agar antibiotik rezistentlik kuchaysa: oddiy infeksiyalar ham o'limga olib kelishi mumkin

operatsiyalar xavfli bo'ladi

transplantatsiya va kimyoterapiya xavf ostida qoladi

global tibbiyot tizimi zaiflashadi

WHO bu holatni "silent pandemic" (jim pandemiya) deb ataydi.

Xulosa; Antibiotik rezistentlik insoniyatning noto'g'ri tibbiy xulqi natijasida yuzaga kelgan global muammo hisoblanadi. Antibiotiklarni haddan tashqari va nazoratsiz ishlatish bakteriyalarni yanada kuchli qilib qo'ymoqda.

Agar hozir chora ko'rilmasa, kelajakda oddiy infeksiyalar ham davolab bo'lmaydigan xavfli kasalliklarga aylanishi mumkin.

Shuning uchun: Antibiotik faqat shifokor tavsiyasi bilan ishlatilishi kerak

Davolash kursi to'liq yakunlanishi shart

Aholi tibbiy savodxonligi oshirilishi kerak

Qishloq xo'jaligida antibiotik nazorati kuchaytirilishi kerak

Menimcha, bu muammoni faqat global hamkorlik va to'g'ri tibbiy madaniyat bilan hal qilish mumkin.

FOYDALANILGAN MALUMOTLAR:

Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO). (2024). Antimikrob rezistentlik bo'yicha global hisobot. Jeneva: WHO nashriyoti.

Kasalliklarni nazorat qilish va oldini olish markazi (CDC). (2023). AQShda antibiotik rezistentlik tahdidlari. Atlanta, AQSh: CDC.

The Lancet Infectious Diseases jurnali. (2022). Bakterial antibiotik rezistentlikning global yuklamasi.

Yevropa kasalliklarni oldini olish va nazorat qilish markazi (ECDC). (2023). Yevropada antimikrob rezistentlik monitoringi. Stokholm: ECDC.

Murray, C. J. L. va hammualliflar. (2022). Bakterial antibiotik rezistentlikning global darajasi. The Lancet.